

УДК 811. 111/811.161

Т.Ю. Миронова

КОГНІТИВНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ АНГЛОМОВНИХ АВТОРСЬКИХ ТЕКСТІВ

Узагальнюється теорія та прикладні результати двох когнітивних напрямків, здійснених у дослідженні комунікативної перспективи англomовного авторського тексту. Перше стосується когнітивних текстотворчих авторських параметрів, тобто авторського голосу, погляду тощо. Друге пов'язане з рушійною потенцією людських потреб А.Маслоу, яка, якщо простежується в письмовому документі, збігається із зрілими комунікативними якостями тексту та гуманістичним змістом. Останнє знаходить втілення в індивідуальних авторських смислах та матеріально оформлюється мовою.

Ключові слова: лінгво-культурні особливості, авторський смисл, погляд тощо, гуманістична складова, динаміка людських потреб, комунікативна подія, оригінальний авторський текст, переклад, відхилення від гуманістичних цінностей.

Обобщаются теория и результаты приложения двух когнитивных направлений относительно коммуникативной перспективы англоязычного авторского текста. Первое касается когнитивных текстопо-рождающих авторских параметров, т.е. авторского голоса, взгляда пр. Второе связано с динамикой человеческих потребностей А.Маслоу, которая, если прослеживается в письменном документе, совпадает с его зрелыми коммуникативными качествами и гуманистической ценностью. Последнее в полном виде подтверждается в авторских индивидуальных смыслах, оформленных лингвистическими механизмами.

Ключевые слова: лингво-культурные особенности, авторский смысл, взгляд, прочее, гуманистический компонент, динамика человеческих потребностей, коммуникативное событие, оригинальный авторский текст, перевод, отклонения от гуманистических ценностей.

Two cognitive trends are applied to the research into authors' communicative perspectives in English texts. The author's semantic parameters, such as the point of view, voice etc. are of cognitive origin; the hierarchy of needs by A. Maslow, if traced in a text, invariably gives the evidence of complete communicative event and humanistic values in the document. The cognitive theory receives material support in the textual meaning and organized linguistic forms.

Keywords: linguistic and cultural tradition, author's point of view, voice, etc. original English texts, translation into English, humanistic content, deviation from humanism, hierarchy of human needs, true communicative event.

Постановка проблеми. Здійснення авторської особистості в його тексті належить до центральних проблем серед тих, які постають на шляху вивчення комунікативної перспективи індивідуального текстового документу. Предметом наших розвідок постає англomовний авторський текст. Визнаємо, що психологічні проблеми його створення та риси особистості творця письмового документу викарбовуються поміж рядків, додаючи до смислу твору, та закріплюються матеріальними механізмами мови. Така смислова присутність у тексті, oprіч знань про комунікативні його властивості, потребує своїх інструментів дослідження, які, цілковито очевидно, можуть бути знайденими на полі науки, яка сповідує інтерес до людини, тобто когнітивістики.

Актуальність нашого теперішнього дослідницького кроку ми пов'язуємо з узагальненням міркувань та практики аналізу реальних англomовних авторських текстів щодо того, чи є міра гуманістичного наповнення твору, яка перетворює письмовий документ в унікальну комунікативну подію саме цього неповторного автора з людьми, які цінують чисті та високі прояви життя, що підносять не тільки творця такого тексту, але і читача, який приєднався до таких цінностей? Припустимо, що питання про життєві цінності можна залишити філософії, але нам не треба узагальнень та абстракцій. Тут ми скажемо, що немає ніяких текстових смислів, які б не знайшли вираження в досяжних лінгвістичних механізмах та не вплинули б на інші авторські смислові елементи, тим самим ми залишаємося в межах своєї дисципліни, яка вивчає якості людського спілкування, принаймні в авторському тексті.

Мета. Виходить, нам необхідно поміркувати про когнітивні аспекти зв'язку авторської особистості із шляхами її проникнення в письмовий документ. У такому ракурсі ми виділяємо два додаткові аспекти: по-перше, /а/ національно-культурний фон тексту та, по-друге, /б/ особистісно-ціннісний плин авторських смислів. Щодо першого поняття, зазначимо, що ми не станемо розглядати національно-культурні реалії, які найшли віддзеркалення в письмовому документі: такі дослідження не нові та належать більшою мірою реальності поза-особовій та поза-текстовій, як червоні дабл-деккери чи поштові скриньки британської столиці, приміром.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про /а/ національно-культурний фон авторського письма, ми, перш за все, розуміємо засвоєні творцем тексту англomовні традиції письмового викладу думок,

що певною мірою замішано на особливостях цієї мови, як-то: розуміння смислів докочаних дієслівних форм, герундія чи незліченних іменників у поєднанні із вживанням чи нехтуванням артиклями та тощо і тощо.

Особистісто-ціннісний обсяг авторських смислів /б/ можливо виділити в тому разі, коли індивідуальний текст становить повний зразок зрілої комунікативної події. Таке твердження варто розуміти як можливість простежити в документі присутність повноцінної духовно багатой людини, досвід якої представляє цінність для іншої особи.

Саме тепер ми підійшли до того моменту в авторській текстотворчій діяльності, коли перший прошок смислів /а / та другий /б/ поєднуються в цілісному та послідовному тексті, що пронизується, перш за все, глибоким розумінням рідної англійської мови як способу здійснення англомовних традицій письмового викладу у зверненні до читача із людяно притягальним змістом.

Когнітивність у такому сплетінні смислів проглядає в двох напрямках.

Це, по перше, носіння творцем тексту в глибинах своєї свідомості знань про канали авторського смислу як результат *когнітивного розвитку англомовного індивідуума, що пише*. Такими семантичними каналами можна вважати: *авторський погляд, голос, тон, дикцію, динаміку, позицію та смак*. Ми не станемо стверджувати, що англомовні автори всі до одного створюють свої тексти, націлюючись, начебто «... тепер ми вимальовуємо погляд, а потім приступимо до динаміки...»: таке розуміння було б неправильним спрощенням та розтинанням натурального потоку смислів.

З авторськими параметрами, що перелічені вище, виходить справа така сама, як із правилами граматики: люди, які віртуозно нею користуються, вже не потребують формулювань із підручників, а втілюють їх із своїм смислами в текстах. Проте, є моменти, в які англомовні автори все-таки пригадують навчання творчого письма «*step-by-step approach*» [9; та багато інших] та зосереджують увагу на певному каналі авторської семантики. Головним чином таке трапляється, знов, як у випадку із формальними знаннями граматики, тоді, коли сам творець відчуває певну дисгармонію у своєму змісті: ніби щось одне не дуже добре пов'язується з іншим. Тоді увага зосереджується на сумнівному моменті і пригадуються традиційні прийоми перевірки або вжитку мови, або будови смислу.

Якщо спрацювали зазначені, глибинно присутні когнітивні основи англомовного авторства, то отримується текст, у якому гармонійно викладений смисл відкриває можливість розпізнати когнітивність авторської роботи на підвищеному рівні. Останній пов'язується із злагодженою семантикою викладених у тексті життєвих обставин та смислів, поєднаних з особистістю самого автора.

Таким чином, ми щойно визначили два рівні когнітивності в англомовному авторському тексті, які, хоча і поєднані між собою, представляють бачення, відмінне за своїм характером. Перше можна назвати текстотворчим (через потік смислів *про текст із боку англомовної людини, що пише*), другому більш підходить назва особистий (через потік смислів *про життя із боку людини, що пише*).

Для розуміння останнього нам важливо розглянути, як саме у своєму оригінальному тексті основоположник гуманістичної когнітивістики А. Маслоу розуміє процес індивідуальної самореалізації [6, с. 290-292], чим за своєю суттю є кожний зрілий авторський текст.

Для аналізу індивідуального твору таке наближення є правильним, оскільки в порівнянні з фрейдистською та біхейвіористськими психологіями, когнітивізм відкриває найбільшу віру в людяність: «*it is helping the person to become the best that he is able to become*» [6, с. 290]. Більш за те, таке бачення дає іншу уяву про людську спільноту: «*There is a new image of society. There is a new conception of the goals of society, of all the social institutions, and of all social sciences. There is a new economics, a new conception of education, and this forms the background for my ideas of music and creativity*» [6, с.290], писав А. Маслоу.

Коли ми стверджуємо, що вивчаємо природу авторських текстів, це не значить, що ми станемо аналізувати будь-який текст як продукт написання якою завгодно людиною. Під авторським текстом ми розуміємо індивідуальне звернення до спільноти із людським досвідом, через який інші, якщо не всі, можуть стати кращими, більш щасливими, або зрозуміють дещо про себе самих. Такий стан – задоволення відчувати себе людиною – не повинно здаватися чимось не-науковим, попереджав А. Маслоу, – «*Remember, I am talking here as a scientist. This does not sound as scientific talk, but this is a new kind of science*» [6, с.292]. Далі вчений показує таке наукове спрямування як витік із древніх спроб зрозуміти, що є людське буття. «*We must make new vocabulary: « <...> cognition of being really means the cognition that Plato and Socrates were talking about; almost, you could say, a technology of happiness, of pure excellence, pure truth, pure goodness, and so on. Well, why not a technology of joy, of happiness? »»* [6, с. 292]. А. Маслоу навіть вважає, що те, про що міркували Платон та Сократ, використовуючи нові слова, можна назвати «технологією радості та щастя».

Безпосередній урок, який ми винесли із зазначеної роботи, це необхідність визначення позитивної гуманістичної авторської спрямованості в тексті. Така якість письмового документу, якщо вона була знайдена в нашому практичному вивченні англомовних текстів, ставала прикметою, що ми з таким текстом можемо продовжувати працювати. Позитивна гуманістична авторська спрямованість не зали-

шається чимось недотичним, як добрий намір і не більш за те. Ми пересвідчилися в аналізі авторських текстів, що в зрілій роботі творця всі канали смислу стають настільки злагоджені, що присутність якогось елемента смислу обов'язково має певні матеріальні прикмети. Такий вислів не варто розуміти, що ми можемо пальцем показати в тексті, де втілена авторська гуманність, таке було би занадто просто. Але, вивчаючи індивідуальний документ за авторськими параметрами (див.: *перелічені сім каналів авторського смислу як національно-культурна особливість англомовних текстів*), ми звертаємо увагу на наповненість кожного із цих каналів у конкретного творця, характер їх стикання та який із них стає провідним для автора тексту. Тим самим динамічно розглядаються декілька показників змісту, а також враховуються відповідні мовні механізми, все це – дає можливість вийти на наочне свідчення, що людські цінності є об'єктивно присутні в певній авторській роботі.

Якщо ми звернемося до іншої роботи А. Маслоу, «Теорії людської мотивації» / «*A Theory of Human Motivation*» (1943) або «*Motivation and Personality*» (2-d ed. 1954), яка стала великим звершенням у розвитку різних галузей науки, то ієрархія людських потреб [8, с. 524-525] несподівано перетворюється в важливий інструмент, що допомагає нашому дослідженню авторського тексту. Більш за те, ми би стали стверджувати, що розуміння рушійних сил людської активності, прикладене до змісту авторського тексту, ми використовуємо як показник якостей письмового документу як дійсної комунікативної події.

У цьому смислі ми можемо посилатися на наші попередні напрацювання, які було описано в інших публікаціях. Так, враховуючи ієрархію А. Маслоу, ми характеризували текст Дж.Оруела «*The Hotel Kitchens/Кухня в готелі*» [7] як дійсну комунікативну подію. Більш за те, розуміння динаміки людських потреб дозволило виявити особливості авторського погляду, який міняв ракурс залежно від етапу викладу змісту, що перегукнулося з ієрархією А. Маслоу. Наступна ілюстрація показує таку зміну сприйняття автором-оповідачем свого змісту.

Можна згадати ще одне наше дослідження, в якому ми аналізували англомовний переклад російського оповідання К.Г.Паустовського «*Золотий лин*» / «*The Golden Tench*» [7, с. 433-435]: до такого тексту англійською мовою ми наблизилися з критеріями, характерними для англомовних текстів, адже переклад цією мовою вже дав для цього підстави. Дивним було те, що простежити ієрархію А. Маслоу в роботі перекладачки було справою нелегкою. Проте, зробивши проєкцію того, як ми це виконували з англомовними текстами, на авторський варіант самого К.Г.Паустовського, ми з радістю пересвідчилися, що із текстом російського письменника проба вийшла гармонійно легкою і красивою. Російською мовою К.Г.Паустовський досяг справжньої комунікативної події в своєму творі. Однак наші знахідки не значать, що всі техніки, які ми практикуємо в роботі з текстами англійською мовою, прямо переносяться на тексти іншою мовою; значна кількість із них тісно пов'язана з особливостями англійської лінгвістичної системи та їх традиціями письма.

Причину, чому у випадку англійського перекладу оповідання К.Г.Паустовського «*Золотий лин*» / «*The Golden Tench*» [1] динаміка людських потреб А. Маслоу простежувалась із надломом, ми пояснюємо присутністю особи перекладачки в семантиці перекладу, яка, хоча і показала добрі знання формальної граматики, але деякі канали авторського смислу моделювала на взірці російських висловлювань, а в інших випадках робила смислові акценти, виходячи із власного життєвого досвіду, який був далеким від того, що знав про буття К.Г.Паустовський.

Можна згадати ще один текст, який, хоча в оригіналі викладений французькою, став у нас теж об'єктом аналізу щодо динаміки людських потреб та авторських параметрів. Перш за все, чому твір «*Vivre avec la philosophie*» французькою підліг такому випробуванню. Ми не хотіли цього робити, але були вимушені, через ті думки, які в своєму житті висловлював автор цього тексту – М.Фуко/ Michel Foucault. Саме М.Фуко належить на весь світ сумнозвісне «*вбивство автора текстів*» («*Les Mots et les Choses*», *le livre qui constante «la mort de l'homme»*»; «*exclut la présence de l'homme – dont Foucault, après Nietzsche, fera la tâche du philosophe*» [3, с.36]).

Оскільки в нашій роботі блюзнірство М.Фуко неможна було залишити без уваги через гуманістичну спрямованість пізнання, що є авторський текст англійською мовою, то перед тим ніж шукати, як французький філософ та психолог зміг вивести своє нищівне узагальнення, незважаючи ні на мови, ні на культури, ми вирішили проаналізувати його власне оригінальне письмо французькою мовою. Як ми виправдовували прикладення авторських смислових критеріїв, які практикувалися на англійських текстах, до документу, що викладено французькою? Ми знайшли деякі підстави: із твором «*Vivre avec la philosophie*» [5, с. 60-61], який нами проаналізовано, М.Фуко/Michel Foucault виступав перед американською аудиторією в Каліфорнійському університеті в Беркелі / Berkeley, тим самим він сам спрямував свій зміст назустріч англомовним дискурсивним очікуванням.

Оскільки в саме цій нашій публікації мова йде про роботу когнітивної теорії на полі авторських текстів, зокрема про роль, яку зіграла ієрархія людських потреб А.Маслоу в оцінці авторського твору, то ми не можемо відволікатися на всі знахідки у письмі М.Фуко. Ми лише згадаємо, що в його тексті динаміка людських потреб А. Маслоу не працює: їй нема чим житися. М.Фуко міцно відсікав від свого змісту всі особисті життєві прояви, і він знав чому, із відчуттям вини, не пускав свій безпосередній комунікативний досвід, про що зазвичай люди знають краще за все і що є перевіреною правдою життя, у свій текст. Крім того, твір М.Фуко не пройшов у нас випробування на гуманістичність змісту.

Не можна сказати, що ми дещо виявили про агресивного та амбіційного французького автора, а американські слухачі пасивно сприймали все, про що і як розповідав їм М.Фуко. П'ять-шість осіб, за свідченням французьких авторів [2, с.63], вступало із французьким філософом в обговорення. Американці з'ясували все для себе відразу, ще в 1983, коли цей виступ пролунав, а швидше за все, ще раніш при різних нагодах, що «*смерть автора на ґрунті їх культури не здійсниться*» (дещо про оцінку М.Фуко англомовними сучасниками у [4]).

Висновки. Таким чином, якщо глибоко проникнути в природу англомовного авторського тексту, який очікується бути комунікативною подією гуманістичного спрямування, то когнітивна психологія стає тим маяком, який надалі висвічує людяність в найбільш зрілому її прояві в авторських смислах, що матеріалізуються в мовних формах. Однак зворотного шляху немає, оскільки абстрагована теорія має бути ствердженою в досяжних проявах, інакше гуманістичне вчення залишиться узагальненням, яке стоїть під загрозою отримати свавільне тлумачення.

Перспективи. Надалі сподіваємося випробувати нашу віру в когнітивне розуміння авторства і продовжувати аналіз англомовних авторських текстів, зокрема двох текстів одного письменника, з урахуванням характерного для них співвідношення авторських параметрів та граматичних форм, відзначених національно-культурною специфікою; а після цього у подібному ж ставленні до англомовного авторського тексту, яке виявилось плідним, очікуємо розглянути цілісність зрілого авторського тексту, яка своєю гармонійністю протистоїть стороннім смисловим елементам.

Література:

1. Паустовский К.Г. Золотой ливень. // Собрание сочинений в 8-ми т. – т. 6 / К.Г.Паустовский. – М: Худ. литература, 1969. – с. 432-436.
2. Cusset François. L'Oracle Californien / François Cusset // Le magazine littéraire № 435, octobre, 2004. – Paris. – p. 62-63. – p.98.
3. Ewald François. Un Philosophe de Terrain / François Ewald // Le magazine littéraire № 435, octobre, 2004. – Paris. – p.35 -38. – p.98
4. Foucault Michel. Encyclopædia Britannica / Michel Foucault // Encyclopaedia Britannica Ultimate Reference Suite. Chicago: Encyclopædia Britannica, 2010
5. Foucault Michel. Vivre avec la philosophie / Michel Foucault // Le magazine littéraire № 435, octobre, 2004. – Paris. – p. 60-61. – p.98
6. Maslow A. Peak Experiences in Education and Art. // Human Values by Joseph A. Zaitchik and Roger E. Wiehe / Abraham Maslow. – New York: Brown and Benchmark, 1993. – 525 p.
7. Orwell G. Hotel Kitchens. // Gould E. and others. The Art of Reading. Contexts for Writing / Gould Eric, Robert Diyanni, William Smith, Judith Stanford. – New-York: McGraw-Hill, 1990. – p. 305-312.
8. Sprinthall Norman and Sprinthall Richard/ Educational Psychology: A developmental approach/ Norman Sprinthall and Richard Sprinthall //5-th edition. New-York: Mc-Graw-Hill, Inc., 1990. – 668p.
9. Trimmer J.F. and McCrimmon J. M. Writing with a Purpose / J.F. Trimmer and J. M. McCrimmon. – Boston: Houghton Miffling Company, 1988. – 524 p.